

mű, amelynek modern természetképe nem tűri sem a mellébeszélést, sem a bőbeszédűséget.

GÉCZI JÁNOS

(Kossuth Kiadó, Budapest, 2008,
524 oldal, 5990 Ft)

Csillag a holló árnyékában ***Vitéz János és*** ***a humanizmus kezdetei*** ***Magyarországon***

„Ugyan megbővültünk” kiállításokban az utóbbi időkben, irodalmi vonatkozású tárlatokban is. A Mátyás király trónralépésének emlékére meghirdetett Reneszánsz Év részeként most 15. századi könyvritkaságokat bemutató kiállítást rendeztek az Országos Széchényi Könyvtárban.

A kiállításnak különös tétje van: könyvein keresztül kívánja megrajzolni Vitéz János „arcát”, és bemutatni a magyar humanizmus műveltségét. Az olvasó ember számára a személyes könyvtár egyfajta tükrök, amelyben megmutathatja magát — a könyvek így eleve szimbolikus tárgyként funkcionálnak minden gyűjteményben. Egy elölhagyott vagy táskából kikandikáló könyv többet mond el tulajdonosáról, mint fél életrajza. Tudjuk: az vagy, mit olvasol.

A *Csillag a holló árnyékában* cím metaforikus állítása azt sugallja, hogy Vitéz János alakját és műveltségbeli jelentőségét a kiállítás kiemeli Mátyás fámájának takarásából. Az érsek-kancellár valóban apró mellékszereplőként tűnik fel kollektív emlékezetünkben, amely hagyományosan az egyéni hőstörténetekre alapozódik, de a tárlat eleget tesz vállalt céljának. A humanista műveltséget az itáliai centrumokkal egyidejűleg magába szívó és az európai szellemi vérkeringéshez szervesen illeszkedő kulturális életet állít elénk Vitéz János személyén túl is.

A könyvtár otthonos közeg egy ilyen kiállítás számára, aminek saját „terét” azonban szerencsésen leválasztották az OSZK egyéb tereiről. Ma már nem létezhet kiállítás egyéni milió, hangulat vizuális és auditív megteremtése nélkül. A három terem itt mintha egy imaginárius kolostor vagy kápolna terébe helyezné a könyveket, amit a középső terem térelrendezése, a fénytelenység és az aláfestő zene is megerősít. Csak maguk a könyvek vannak megvilágítva, elvonva a fényt a feliratokról, de erősen kiemelve a köteteket. A zene ugyan időnként zavaró, egyedül a középső teremből szól, és jobban témához illő lett volna, ha kizárólag egyházi zenéből válogatnak.

Az első terem a 15. században Magyarországon írt könyvek műfaji

sokszínűségét mutatja be, Kál-máncsehi Domonkos breviáriumától kezdve tankönyveken és pasztorációs segédkönyveken át a szórakoztató és történeti olvasmányokig. A második terem teljes egészében Vitéz János személyének van szentelve, bemutatva váradi könyvtára anyagát és Itáliából rendelt díszkódexeit. A terem közepén, és így az egész kiállítás centrumában kapott helyet *Leveleskönyve*, 1445 és 1451 között írt leveleinek szerkesztett és magyarázó jegyzetekkel ellátott gyűjteménye.

A terem egyik legérdekesebb része mégis az a sarok, ahol Vitéz János olvasóként hagyott bejegyzései láthatóak. A díszkiadások melletti egyszerűbb másodpéldányokat forgatta rendszeresen és látta el saját kommentárjaival. Ovidius *Metamorphosés*ének a sorok felett és mellett teleírt gyönyörű példánya a kiállítás legkedvesebb darabja számomra, épp a megőrzött olvasói nyomok miatt. Az ilyen könyveken keresztül válhatott volna igazán élővé a kiállítás.

Feltételes módban fogalmazok, mert a *Leveleskönyvből* vett idézeteket kivéve, melyeket a könyv körül elhelyezett paravánokra írtak fel,

nem olvasható sehol egy kiemelt, lefordított részlet a bemutatott könyvek lapjairól. Így a kiállítás sokkal inkább a könyvek tárgyjellegét hangsúlyozza, és nemhogy közelebb hozná a reneszánsz műveltségét a nem szakértő látogató számára, hanem elválasztottságában erősíti meg. A könyvek ugyan gyönyörűek, óráig el lehet nézni őket, azonban csak mint művészeti tárgyak fekszenek az üveg mögött, nem egy élő kultúra dokumentumaiként. Az

egy-egy könyvcsoportokat bevezető feliratok a könyvek történetéről és használatáról adnak információkat, a kinyitott oldalak apró csodáiról nem. Ha csak néhány magyarázó sort fűztek volna Johannes Herlot *Bestiáriumá*nak szövegéhez vagy Vitéz kommentárjaihoz, a latinul nem tudó látogató is olvasóként léphetne a könyvek világába, így azonban csak ámuló néző marad. Nézzük Vitéz Jánost, amint olvassa könyveit, de sorait már nem tudjuk együtt olvasni vele.

DOBRI IMRE

(Országos Széchényi Könyvtár VI. emeleti kiállítóterem. A kiállítás 2008. június 15-ig látogatható.)